

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DELEGATURA W SZCZECINIE

Nr ewid 54/97/ P/96/037/LSZ
LSZ - 41011-96

INFORMACJA

**O WYNIKACH KONTROLI REALIZACJI PRZEZ ORGANY
ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ I SAMORZĄDOWEJ ZADAŃ
ZWIĄZANYCH Z OCHRONĄ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH
W WOJEWÓDZTWIE SZCZECIŃSKIM
W LATACH 1994 - 1996 (do 30.06)**

SZCZECIN

LUTY

1997 rok.

TEMAT KONTROLI P/96/037

Realizacja przez organy administracji rządowej i samorządowej zadań związanych z ochroną zasobów wód podziemnych

SPIS TREŚCI

	Strona
1. CZĘŚĆ OGÓLNA	3
<i>1.1. Charakterystyka kontroli</i>	<i>3</i>
<i>1.2. Tematyka kontroli</i>	<i>3</i>
<i>1.3. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności</i>	<i>4</i>
<i>1.4. Uwagi i wnioski</i>	<i>6</i>
2. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA	6
<i>2.1. Charakterystyka stanu prawnego</i>	<i>6</i>
<i>2.2. Zadania i kompetencje terenowych organów administracji rządowej, organów gmin i użytkowników wód podziemnych</i>	<i>8</i>
<i>2.3. Istotne ustalenia kontroli</i>	<i>10</i>
2.3.1. Ewidencja ujęć wód podziemnych	10
2.3.2. Stan formalno - prawny ujęć wód podziemnych	13
2.3.3. Realizacja obowiązków nałożonych pozwoleniami wodnoprawnymi	14
2.3.4. Stan techniczno - sanitarny ujęć wód podziemnych	17
2.3.5. Rejestracja ujęć i dokumentowanie poboru wód	20
2.3.6. Ustalanie opłat za pobór wód podziemnych	21
2.3.7. Ochrona zasobów wód podziemnych	25
3. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO I DZIAŁANIA PODJĘTE PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI	26

Załącznik nr 1

1. CZĘŚĆ OGÓLNA

1.1. Charakterystyka kontroli

W okresie od września do grudnia 1996 r. Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła z inicjatywy własnej, planowaną kontrolę realizacji przez organy administracji rządowej i samorządowej zadań związanych z ochroną zasobów wód podziemnych (nr kontroli P/96/037).

Celem kontroli było dokonanie oceny działań, podejmowanych przez organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz podmioty gospodarcze, w zakresie: przestrzegania przepisów o ochronie wód podziemnych, racjonalnego gospodarowania wodami podziemnymi, rekonstrukcji ujęć wód podziemnych, a także likwidacji nieczynnych otworów studziennych.

Na terenie województwa szczecińskiego kontrolę w powyższym zakresie Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Szczecinie przeprowadziła w okresie od października do grudnia 1996 r., obejmując czynnościami kontrolnymi łącznie 14 jednostek, z czego: 4 terenowe organy administracji rządowej ogólnej, 3 organy gmin, 3 zakłady wodociągowe podległe gminom użytkujące ujęcia komunalne oraz 4 innych użytkowników wód podziemnych. Kontrolą objęto przedmiotową działalność wymienionych jednostek w okresie od 1 stycznia 1994 r. do 30 czerwca 1996 r.

Szczegółowy wykaz jednostek objętych kontrolą na terenie województwa szczecińskiego stanowi załącznik nr 1 do informacji.

1.2. Tematyka kontroli

Tematyka kontroli ww. jednostek przewidywała m.in. zbadanie:

1. W Urzędzie Wojewódzkim, działalność Wojewody w zakresie:
 - rozeznania o ilości studni i ujęć wód podziemnych,
 - wydawania pozwoleń wodnoprawnych i gospodarowania zasobami wód,
 - ustanawiania stref ochronnych ujęć i ochrony wód podziemnych przed nadmierną eksploatacją i zanieczyszczeniem,
 - ustalania i egzekwowania opłat za pobór wód,
 - współpracy w przedmiotowym zakresie z organami kontroli,
2. W Wojewódzkiej Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej, w zakresie:
 - planowania i realizacji nadzoru nad warunkami sanitarno - higienicznymi urządzeń do zaopatrzenia ludności w wodę z ujęć wód podziemnych,
 - stwierdzonych naruszeń wymagań higienicznych i zdrowotnych wód podziemnych,
 - współpracy w przedmiotowym zakresie z Urzędem Wojewódzkim i WIOŚ,

3. W Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska, w zakresie:

- kontroli przestrzegania warunków ustalonych w pozwoleniach wodno - prawnych na pobór wód podziemnych, i egzekwowania realizacji wydanych decyzji i zarządzeń,
- podejmowania działań w zakresie zapobiegania zagrożeniom zanieczyszczenia wód podziemnych,
- współpracy w przedmiotowym zakresie z Urzędem Wojewódzkim i PIS,

4. W Urzędzie Rejonowym, w zakresie:

- ustanawiania stref ochronnych źródeł,
- kontroli realizacji warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych,

5. W urzędach gmin, w zakresie:

- posiadania komunalnych ujęć wód podziemnych,
- posiadania pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych i eksploatację urządzeń wodociagowych, i realizacji warunków określonych w tych pozwoleniach,
- zabezpieczenia wód podziemnych na terenie gminy przed zanieczyszczeniem,
- zamieszczenia w planach zagospodarowania przestrzennego ustanowionych stref ochronnych ujęć wód podziemnych,
- rozeznania o ilości studni i ujęć na terenach objętych właściwością gmin,

6. W zakładach wodociagowych, zakładach przemysłowych i u innych użytkowników wód podziemnych, w zakresie:

- posiadania pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych i eksploatację urządzeń wodociagowych, i realizacji warunków określonych w tych pozwoleniach,
- stanu techniczno - sanitarnego studni i ujęć wód podziemnych,
- prawidłowości wykazywania poboru wód i dokonywania opłat z tego tytułu,
- posiadania studni nieczynnych i podlegających likwidacji,
- realizacji wniosków pokontrolnych wydanych w wyniku kontroli WIOŚ i PIS.

1.3. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności.

Ustalenia kontroli wskazują, że w latach 1994 - 1996 (do 30.06), na terenie województwa szczecińskiego, działalność kontrolowanych jednostek w zakresie ochrony środowiska, koncentrowała się głównie na ochronie wód powierzchniowych, gospodarce odpadami i ochronie atmosfery. W działalności tej nie przywiązywano należytej uwagi do zagadnień ochrony wód podziemnych, których zasoby eksploatowane były często z naruszeniem obowiązujących przepisów. Organy administracji publicznej nie posiadały wymaganej przepisami znajomości bieżącego stanu eksploatacji oraz potrzeb w zakresie ochrony przed zanieczyszczeniem zasobów wód podziemnych, znajdujących się na terenach objętych swoją właściwością. Nie posiadano dostatecznej znajomości lokalizacji i ilości ujęć wód podziemnych i ich aktualnych użytkowników.

Wydział Ochrony Środowiska i Nadzoru Budowlanego Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie (Wydział OŚiNB) - zajmujący się w imieniu Wojewody, zagadnieniami ochrony wód podziemnych, w tym rejestracją ujęć tych wód, nie posiadał udokumentowanej bieżącej znajomości i ewidencji ilości oraz lokalizacji studni wód

podziemnych i ich użytkowników, na terenie województwa. Prowadzona w Wydziale OŚiNB Urzędu dokumentacja o urządzeniach hydrogeologicznych jak i ewidencja wydanych pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych i eksploatację urządzeń wodociągowych, również nie pozwalała na ustalenie aktualnej ilości studni i ujęć wód podziemnych oraz ilości i rodzajów podmiotów użytkujących te urządzenia wodne. Dane dotyczące ilości i lokalizacji urządzeń wodnych, ewidencjonowane w tych dokumentach, nie były ze sobą zgodne (str. 10 informacji).

Terenowe organy administracji rządowej ogólnej, nie przeprowadzały kontroli przestrzegania i stosowania przepisów i zaleceń dotyczących racjonalizacji zużycia oraz ochrony zasobów wód podziemnych. W badanym okresie nie przeprowadzano kontroli stanu formalno - prawnego ujęć wód podziemnych, a kontrole prawidłowości eksploatacji wód podziemnych prowadzono w ograniczonym zakresie, w ramach kontroli podstawowych obejmujących wszystkie elementy zagrożenia środowiska lub kontroli sprawdzających w zakresie gospodarki wodno - ściekowej (str. 15 informacji).

Stwierdzono również brak właściwej współpracy i wymiany informacji w zakresie znajomości stanu faktycznego i stwierdzonych nieprawidłowości, pomiędzy Wojewodą, organami samorządowymi a organami mającymi uprawnienia kontrolne w tym zakresie. Brak udokumentowania tej współpracy uniemożliwiał m.in. ustalenie rzeczywistego stanu i rozmiaru istniejących nieprawidłowości oraz potrzeb w zakresie eksploatacji i ochrony zasobów wód podziemnych na terenie województwa (str. 16 informacji).

Użytkownicy ujęć wód podziemnych, w przeważających przypadkach zainteresowani byli przede wszystkim zapewnieniem ciągłości dostaw wody pitnej i na cele socjalno - produkcyjne, przykładając mniejsze znaczenie do przestrzegania obowiązków i zaleceń w zakresie utrzymania właściwego stanu techniczno - sanitarnego ujęć i ochrony zasobów tych wód. Wykorzystując brak należytej kontroli w tym zakresie, eksploatowano zasoby wód podziemnych często w sposób niezgodny z obowiązującymi przepisami. Większość z użytkowników tych ujęć nie posiadała wymaganych pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód i eksploatację urządzeń wodociągowych oraz nie przestrzegała sposobu i terminu wykonania zarówno obowiązków ustawowych jak i zaleceń określonych w wydanych przez Wojewodę pozwoleniach na pobór wód oraz decyzjach ustalających strefy ochronne ujęć (str. 17 informacji).

Stwierdzano również nieprzestrzeganie obowiązków dotyczących terminu, sposobu i ewidencjonowania pomiarów okresowych obserwacji wydajności studni. Informacje dotyczące ilości pobranej wody i kierunków jej zużycia, składane Wojewodzie przez podmioty użytkujące te zasoby, często nie były zgodne ze stwierdzonym stanem faktycznym, powodując m.in. zaniżanie wielkości opłat wnoszonych na rzecz funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (str. 20 informacji).

Jak wynika z ustaleń kontroli, stwierdzone podczas kontroli nieprawidłowości nie spowodowały jednak udokumentowanego pogorszenia jakości wód podziemnych na terenie województwa, a prowadzony nadzór sanitarny, nad ujęciami wód podziemnych i urządzeniami wodociągowymi, zapewniał zachowanie właściwej jakości wody pitnej, pobieranej z tych zasobów (str. 18 informacji). Stwierdzono

również pozytywne efekty działań podjętych w celu racjonalizacji zużycia wody, powodujące zmniejszający się pobór wód podziemnych (str. 24 informacji).

1.4. Uwagi i wnioski

Z całokształtu ustaleń kontroli wynika, że prowadzona eksploatacja zasobów wód podziemnych na terenie województwa szczecińskiego, odbywała się w badanym okresie z naruszeniem obowiązujących przepisów. Wyeliminowanie stwierdzonych nieprawidłowości oraz ich negatywnych skutków wymaga podjęcia, przez organy administracji publicznej i użytkowników zasobów wód podziemnych, szeregu działań w prowadzonej działalności tych jednostek.

W wystąpieniach pokontrolnych skierowanych przez Najwyższą Izbę Kontroli Delegaturę w Szczecinie do kierowników kontrolowanych jednostek, opisujących stwierdzone ustalenia oraz uwagi i wnioski, wskazywano na potrzebę usunięcia tych nieprawidłowości, między innymi poprzez realizację następujących wniosków:

- uzupełnienie i uaktualnienie ewidencji źródeł, studni i ujęć wód podziemnych oraz ich użytkowników na terenie województwa,
- podjęcie działań w celu wyegzekwowania przez wszystkich użytkowników wód podziemnych posiadania pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód i eksploatację urządzeń wodociągowych,
- egzekwowanie od użytkowników ujęć wód podziemnych należytej realizacji obowiązków nałożonych na nich pozwoleniami wodnoprawnymi i decyzjami ustalającymi strefy ochronne ujęć,
- utrzymywanie właściwego stanu techniczno - sanitarnego ujęć wód podziemnych,
- egzekwowanie terminowego składania przez użytkowników informacji o poborze wód podziemnych oraz ich skuteczniejszą weryfikację, w celu ustalenia rzeczywistej wielkości poboru tych wód i kierunków jej zużycia, będącej podstawą ustalenia opłat z tego tytułu,
- skuteczniejszej i udokumentowanej współpracy Wojewody i organów kontroli oraz przeprowadzanie systematycznych kontroli na terenie województwa w zakresie zabezpieczenia wód podziemnych przed zanieczyszczeniem i nadmierną eksploatacją.

2. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

2.1. Charakterystyka stanu prawnego

Podstawowe zagadnienia obejmujące kontrolowaną problematykę ochrony i eksploatacji zasobów wód podziemnych regulowane były głównie następującymi aktami prawnymi:

- ustawą z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (tekst jedn. Dz.U. Nr 49, poz. 196 z późn. zm.) - zwaną w dalszej części niniejszej informacji „ustawą o ochronie środowiska”,
- ustawą z dnia 24 października 1974 r. Prawo wodne (Dz.U. Nr 38, poz. 230 z późn. zm.) - zwaną dalej „prawem wodnym”,

- ustawą z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. Nr 27, poz. 96) zwaną dalej „prawem geologicznym”,
- ustawą z dnia 20 lipca 1991 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz.U. Nr 77, poz. 335) - zwaną dalej „ustawą o PIOŚ”,
- ustawą z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz.U. Nr 12, poz. 49 z późn. zm.) - zwaną dalej „ustawą o PIS”,

Ponadto problematykę tą regulowały również między innymi;

- rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody (Dz.U. Nr 116, poz. 504) - zwane dalej w informacji „rozporządzeniem o strefach ochronnych”,
- zarządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 18 sierpnia 1978 r. w sprawie rejestracji i prowadzenia obserwacji ujęć wód podziemnych (M.P. Nr 29, poz. 107) - zwane dalej „rozporządzeniem o rejestracji i obserwacji ujęć”

Według najważniejszych ogólnych zasad sformułowanych powołanymi aktami normatywnymi, wody podziemne przeznaczone są przede wszystkim na zaspokojenie potrzeb ludności, i korzystanie z tych wód nie może powodować ich marnotrawstwa. Wody te podlegają ochronie, polegającej m.in. na regionalnym gospodarowaniu ich zasobami, zapobieganiu lub przeciwdziałaniu naruszania równowagi przyrodniczej oraz niedopuszczaniu do wywołania zmian powodujących ich nieprzydatność dla ludzi, świata roślinnego i zwierzęcego lub gospodarki wodnej.

Wszystkie wody na obszarze kraju stanowią własność Państwa, za wyjątkiem wód stojących oraz wód w rowach i studniach należących do właścicieli gruntów, na których się znajdują. Wody podziemne objęte są tzw. korzystaniem zwykłym i szczególnym. Korzystanie zwykłe jest uprawnieniem przysługującym właścicielowi gruntu do korzystania z własnej studni, dla zaspokojenia potrzeb własnych i gospodarstwa domowego oraz indywidualnego gospodarstwa rolnego, bez konieczności uzyskiwania pozwolenia wodnoprawnego. Natomiast korzystaniem szczególnym z wód podziemnych - wymagającym pozwolenia wodnoprawnego jest korzystanie, wykraczające poza korzystanie zwykłe.

Pozwolenie wodnoprawne - wydawane po przeprowadzeniu rozprawy wodnoprawnej, upoważnia do szczególnego korzystania z wody i eksploatacji urządzeń wodnych, służących do ujmowania wody i jej zabezpieczenia przed zanieczyszczeniem. Pozwolenia te - sporządzane na podstawie operatów wodnoprawnych, w oparciu o przepisy kodeksu postępowania administracyjnego - wydają głównie wojewodowie oraz w szczególnych przypadkach kierownicy urzędów rejonowych.

Ochrona zasobów wód podziemnych polega głównie na tworzeniu stref ochronnych źródeł oraz stref ochronnych ujęć, ustanawianych z urzędu przez organ wydający pozwolenie, lub na wniosek państwowej inspekcji sanitarnej lub użytkownika.

Użytkownicy ujęć zobowiązani są do przestrzegania wymogów ustawowych oraz obowiązków i ograniczeń określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, i decyzjach ustanawiających strefy ochronne. Podmioty zobowiązane są m.in. do dokonywania pomiarów ilości pobieranej wody, a pomiary te wykorzystywane są do

okresowych analiz gospodarki wodnościekowej i podejmowania działań służących racjonalnej gospodarce wodnej. Jednocześnie ilość pobranej wody jest podstawą ustalenia opłat z tego tytułu, będących dochodami funduszków ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Sposób przestrzegania tych obowiązków i zaleceń podlega kontroli organów administracji publicznej, do których należą:

- terenowe organy administracji rządowej ogólnej - w tym: Wojewoda, Kierownicy urzędów rejonowych, Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska, Wojewódzki Państwowy Inspektor Sanitarny oraz organy gmin działające w ramach zadań zleconych i powierzonych,
- organy gmin działające w ramach zadań własnych.

2.2. Zadania i kompetencje terenowych organów administracji rządowej, organów gmin i użytkowników wód podziemnych

Podstawowe zadania i kompetencje nałożone na kontrolowane organy administracji publicznej w zakresie ochrony zasobów wód podziemnych, dotyczyły:

Wojewody i wynikały z:

1/ ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska

- kontrolowanie przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska na terenie województwa (art. 91),
- pobieranie opłat za szczególne korzystanie ze środowiska, w tym za pobór wód podziemnych (art. 86, ust. 1, w związku z art. 56, ust. 1 ustawy Prawo wodne)

2/ ustawy Prawo wodne

- rejestrowanie ujęć wód podziemnych (art. 42, ust. 3),
- wydawanie pozwoleń wodnoprawnych na szczególne korzystanie z wód (art. 55),
- ustanawianie stref ochronnych ujęć wody (art. 59, ust. 2 i 3),

3/ ustawy o państwowej inspekcji ochrony środowiska

- uzgadnianie planów kontroli PIOŚ na terenie województwa, żądanie w uzasadnionych przypadkach, przeprowadzenie kontroli nie objętej planem kontroli oraz żądanie informacji o wynikach kontroli

Kierownika urzędu rejonowego i wynikały z:

1/ ustawy Prawo wodne

- ustanawianie stref ochronnych źródeł (art. 59 ust. 2)

Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska i wynikały z:

1/ ustawy o państwowej inspekcji ochrony środowiska

- udział w postępowaniu dotyczącym lokalizacji inwestycji uciążliwych dla środowiska i inne zadania dotyczące kontroli ochrony wód (art. 2),
- wydawanie zarządzeń pokontrolnych, decyzji administracyjnych, wszczynanie egzekucji (art. 12 i 13),

2/ ustawy Prawo wodne

- wzywanie zakładów do usunięcia zaniedbań w zakresie gospodarki wodnej (art. 28 ust.1),

- wymierzanie kar za pobór wód w ilości większej niż ustalona (art. 130 ust),

Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego i wynikały z:

1/ ustawy o państwowej inspekcji państwowej

- kontrola przestrzegania przepisów określających wymagania higieniczne i zdrowotne, w szczególności dotyczące środowiska, w tym wody (art. 4 pkt. 1),
- przedstawianie Wojewodzie raz w roku oceny stanu sanitarnego i sytuacji epidemiologicznej województwa, współpraca z wojewodą i informowanie go o wynikach kontroli obiektów o podstawowym znaczeniu (art. 16),
- pobieranie próbek wody do badań (art. 25 ust.1 pkt. 4 w zw. z art. 36 ust. 2),
- wydawanie decyzji nakazujących usunięcie, w ustalonym terminie, uchybień (art. 27 ust. 1) oraz zawiadamianie o uchybieniach w działalności danej jednostki jej kierownictwo, organ nadzorujący lub Wojewodę (art. 30),

2/ ustawy Prawo wodne

- wnioskowanie o ustanowienie stref ochronnych ujęć wody (art. 59 ust. 3),
- kontrolowanie jakości wody pobieranej z urządzeń zaopatrzenia w wodę (art. 106),

organy gmin działające w ramach zadań własnych i wynikały z:

1/ ustawy Prawo wodne

- żądanie od zakładów pracy szczegółowych informacji oraz dokumentacji związanej z gospodarką wodną (art. 9),

2/ ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska

- nakazywanie wykonania niezbędnych urządzeń zabezpieczających wodę przed zanieczyszczeniem lub zabranianie wprowadzania ścieków do wody (art. 49 ust. 2),
- zapewnienie warunków niezbędnych do realizacji przepisów o ochronie środowiska i sprawowanie kontroli przestrzegania tych przepisów na terenie objętym właściwością gminy (art. 90 i 91),

3/ ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 89, poz. 414)

- ustalanie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego szczegółowych warunków zagospodarowania terenów (art. 10 ust. 1 pkt. 8),

4/ ustawy prawo geologiczne i górnicze

- uwzględnianie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego udokumentowanych złóż wód podziemnych w granicach ich projektowanych stref ochronnych (art. 48).

Natomiast podstawowe **obowiązki i zadania nałożone na użytkowników ujęć wód podziemnych**, wynikały między innymi z:

1/ ustawy Prawo wodne

- korzystanie z wód nie może powodować marnotrawstwa wody ani wyrządzać szkód (art. 41 ust. 2),
- wody podziemne przeznaczone są przede wszystkim na zaspokojenie potrzeb ludności (art. 42 ust.1),
- korzystanie z wód wykraczające poza korzystnie powszechne i zwykłe oraz eksploatacja urządzeń wodnych wymaga pozwolenia wodnoprawnego (art. 20 ust. 1 i 2),

- użytkownicy obowiązani są do udzielania organom administracji rządowej i organom gminy szczegółowych informacji i udostępnienia dokumentów dotyczących gospodarki wodnej oraz rejestrowania, w urzędach wojewódzkich, ujęć wód podziemnych (art. 17 i 42 ust. 3 oraz art. 121),

- użytkownicy obowiązani są do dokonywania pomiarów ilości pobieranej wody oraz wnoszenia opłat za pobór tych wód (art. 57, art. 56 i 104),

2/ ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska

- kierownik jednostki organizacyjnej zobowiązany jest organizować prace w sposób zapewniający ochronę środowiska (art. 67)

3/ rozporządzenia o rejestracji i obserwacji ujęć

- przed rozpoczęciem eksploatacji studni należy dokonać jej zarejestrowania (§ 2.1),

- użytkownik zobowiązany jest do prowadzenia okresowych obserwacji wydajności studni tj. pomiarów poziomu zwierciadła wody i wydajności studni i wpisywania wyników pomiarów w książkach eksploatacji studni (§3),

2.3. Istotne ustalenia kontroli

2.3.1. Ewidencja ujęć wód podziemnych

Ustalenia przeprowadzonych kontroli nie pozwoliły na ustalenie rzeczywistej i aktualnej ilości oraz lokalizacji ujęć wód podziemnych na terenie województwa szczecińskiego, jak też ilości i rodzajów podmiotów użytkujących te zasoby..

Częściowe i niepełne dane, dotyczące ilości i lokalizacji eksploatowanych jak i nieczynnych urządzeń wodnych, jakimi dysponowały kontrolowane jednostki, były niejednorodne, a prowadzone ewidencje nie były ze sobą zgodne. Nieznajomość wymienionych zagadnień stwierdzono zarówno w organie rejestrującym te ujęcia i wydającym pozwolenia na ich eksploatację, w organach samorządowych - na terenie których były one zlokalizowane, jak również i w organach kontrolujących przestrzeganie przepisów o ochronie zasobów wód podziemnych.

Według danych znajdujących się w Wydziale Ochrony Środowiska i Nadzoru Budowlanego Urzędu Wojewódzkiego w formie tzw. „zestawień ujęć”, na terenie województwa zaewidencjonowano 763 ujęcia składające się z 1416 studni wód podziemnych, natomiast według zbiorczej ewidencji kart rejestracyjnych studni, prowadzonej również w tym Wydziale - w województwie było 1840 studni. Według nieudokumentowanych pisemnych wyjaśnień, złożonych w toku kontroli NIK przez pracowników tego Wydziału, na terenie województwa znajduje się około 800 ujęć wód podziemnych, składających się z 2400 studni. Jednocześnie Wydział OŚiNB Urzędu, w toku kontroli NIK, wykorzystywał wydruk komputerowy sporządzony 30 października 1995 r. przez Rejonowy Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie, według którego w województwie zaewidencjonowanych było 1011 ujęć wód podziemnych jedno i wielostudziennych.. Pomimo tych rozbieżności ilościowych, nie podjęto działań w celu ustalenia rzeczywistego ich stanu.

Prowadzona w Wydziale OŚiNB Urzędu ewidencja ujęć wód podziemnych, w formie tzw. „zestawienia ujęć” obejmowała studnie wód podziemnych, wykonane na terenie 54 gmin i miast do 1988 r. a w 3 gminach (Kozielice, Lipiany i Łobez) posiadających zaewidencjonowane 54 ujęcia, nie określono ilości istniejących i

użytkowanych studni. Natomiast według zbiorczej ewidencji kart rejestracyjnych studni prowadzonych w tym Wydziale, na dzień 25 października 1996 r. wykazano 1840 studni zlokalizowanych na terenie 52 gmin i miast województwa. Karty rejestracyjne studni nie ujmowały żadnej studni wód podziemnych zlokalizowanych na terenie gmin Brojce i Kozielice. Według wyżej wymienionej ewidencji ujęć, w tych dwóch gminach znajdowały się łącznie 24 ujęcia, w tym na terenie gminy Brojce zlokalizowanych było 15 ujęć składających się z 29 studni wód podziemnych.

Jednocześnie w zbiorczych kartach rejestracyjnych studni, prowadzonych w Wydziale OŚiNB, nie ujęto części studni wód podziemnych, na eksploatację których, w badanym okresie Wydział ten wydał pozwolenia wodnoprawne.

Dotyczyło to między innymi: ujęcia we wsi Warnik (gm. Kołbaskowo), eksploatowanego przez Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Melioracyjnych w Goleniowie oraz części studni zlokalizowanych na ujęciu zakładowym Przedsiębiorstwa Połowów Dalekomorskich i Usług Rybackich „Odra” w Świnoujściu.

Nie wykazanie w wymienionej ewidencji powyższych studni, na których eksploatację, w badanym okresie, wydano pozwolenia wodnoprawne, świadczy o niewłaściwej współpracy organizacyjnej i braku należytego przepływu informacji pomiędzy poszczególnymi stanowiskami organizacyjnymi w Wydziale OŚiNB Urzędu, zajmującymi się tymi zagadnieniami.

Wymieniony brak udokumentowanego bieżącego rozeznania Wydziału OŚiNB Urzędu o ilości i lokalizacji studni oraz ujęciach wód podziemnych jak i wymienione rozbieżności tych danych, spowodowany był między innymi faktem, iż podczas rejestracji dokumentacji hydrogeologicznej i wodnoprawnej poszczególnych ujęć, nie dokonywano rzetelnej i bieżącej ewidencji tych obiektów. Pomimo, że regulamin organizacyjny Urzędu Wojewódzkiego, nakładał na Wydział OŚiNB obowiązek prowadzenia rejestracji ujęć, to jednak żadnemu z pracowników, w zakresach czynności, nie przydzielono takiego zadania. Wymieniona powyżej niepełna ewidencja ujęć i studni, prowadzona była do czasu kontroli NIK, w Wydziale OŚiNB bez przypisania takiego obowiązku konkretnemu pracownikowi.

Powyższe dane Urzędu Wojewódzkiego były niezgodne z ewidencją Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Szczecinie, według której na koniec 1995 r. na terenie województwa znajdowało się 987 ujęć wód podziemnych. Natomiast według rozeznania Wojewódzkiej Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej w Szczecinie, na koniec 1995 r. na terenie województwa, Terenowe Stacje Sanitarno - Epidemiologiczne zarejestrowały jako czynne łącznie 935 wodociągów publicznych, zakładowych i lokalnych oraz 181 studni publicznych i zakładowych. Ponadto na koniec 1995 r. w województwie znajdowało się 435 nieczynnych obiektów wodnych - 253 wodociągów oraz 182 studni publicznych i zakładowych. W toku kontroli ustalono, że ww. dane nie w pełni odzwierciedlały stan rzeczywisty, i tak np. TSSE w Szczecinie, w ewidencji na koniec 1995 r. wykazywała 125 wodociągów i 139 studni, podczas gdy w sprawozdaniu sporządzonym w tej Stacji, wykazano 75 wodociągów i 89 studni.

Urząd Rejonowy w Pyrzycach, nie wydawał decyzji ustalających strefy ochronne źródeł wód podziemnych, gdyż nie posiadał udokumentowanego rozeznania ich występowania na terenie objętym jego właściwością. Nie prowadzono kontroli

przestrzegania warunków ustalonych pozwoleniami wodnoprawnymi przez użytkowników ujęć wód podziemnych, m.in. z powodu braku rozeznania ich ilości i lokalizacji. Działalność tego Urzędu w badanym okresie, skoncentrowana była na ochronie wód powierzchniowych, zanieczyszczeniu środowiska odpadami i gospodarce leśnej.

Brak właściwej współpracy wymienionych jednostek - odpowiedzialnych za przestrzeganie przepisów o ochronie środowiska na terenie województwa - powodował że dane ewidencyjne, nie były konfrontowane ze sobą oraz nie podejmowano działań w celu ich uzupełnienia i uaktualnienia. Uniemożliwiło to ustalenie rzeczywistej ilości ujęć i studni wód podziemnych oraz ich użytkowników na terenie województwa.

Kontrolowane organy gmin w województwie szczecińskim również nie posiadały rozeznania lokalizacji i ilości użytkowników innych (oprócz komunalnych) ujęć wód podziemnych na obszarach objętych swoją właściwością. W badanym okresie urzędy te nie podejmowały udokumentowanych starań w celu ustalenia tych użytkowników. Urzędy Gmin w Policach, Kamieniu Pomorskim i Stargardzie Szczecińskim, nie posiadały udokumentowanej znajomości ilości i lokalizacji studni wód podziemnych wykorzystywanych na terenach swoich gmin jak i nie posiadały również rozeznania ilości i rodzaju użytkowników tych wód. Uniemożliwiło to bieżącą znajomość stanu eksploatacji ujęć jak i wynikających z tego ewentualnych zagrożeń dla jakości zasobów wód podziemnych.

Urząd Miasta w Stargardzie Szczecińskim, dysponował danymi dotyczącymi 33 instytucji i jednostek gospodarczych wykorzystujących ujęcia wód podziemnych zlokalizowane na terenie miasta. Dane te, od czasu ich uzyskania w 1992 r. nie były weryfikowane i uaktualniane. Jak ustalono w toku kontroli NIK, na dzień 30 czerwca 1996 r. na terenie miasta zlokalizowanych i wykorzystywanych było 45 ujęć wód podziemnych..

Urząd Miasta w Kamieniu Pomorskim nie posiadał również udokumentowanej znajomości ilości i lokalizacji ujęć wód podziemnych na terenie miasta i gminy. Dopiero w czasie trwania kontroli NIK ustalono, że na terenie objętym właściwością tego Urzędu, 25 ujęć eksploatowanych było przez 10 użytkowników.

Brak znajomości ilości i lokalizacji innych użytkowników ujęć stwierdzono również w Urzędzie Gminy w Policach, który jednocześnie w posiadanym planie zagospodarowania przestrzennego nie posiadał uwzględnionych ujęć wód podziemnych na swoim terenie oraz sposobu eksploatacji ich terenów ochronnych, w tym m.in. ujęć eksploatowanych przez Zakłady Chemiczne „Police” i Szpital.

Powyższy brak rozeznania ilości i lokalizacji ujęć wód podziemnych oraz znajomości ich użytkowników na terenach objętych właściwością tych organów, świadczy o nienależytym wykonywaniu przez organy administracji publicznej ustawowych uprawnień w tym zakresie oraz niedocenianiu znaczenia ochrony zasobów wód podziemnych dla obecnych i przyszłych ich użytkowników.

W toku kontroli ustalono również, że Spółka Akcyjna „Wiskord” nie posiadała udokumentowanej znajomości aktualnej ilości studni, użytkowanych na zakładowym ujęciu wody podziemnej. Ewidencja środków trwałych Spółki, na dzień 12.11.1996 r.

wykazywała ogółem 16 studni w układzie 3 lewarów, a wg. spisu z natury na dzień 24.08.1995 r. wykazano ujęcie wody głębinowej jako 4 lewary (bez wyszczególnienia ilości studni). Natomiast podczas oględzin dokonanych podczas kontroli, na ujęciu zakładowym Spółki stwierdzono łącznie 52 studnie z tego: 37 zlikwidowanych, 2 nieczynnych i 13 czynnych (z tego 7 eksploatowanych jako 2 ciągi lewarowe oraz 6 studni głębinowych).

2.3.2. Stan formalno - prawny ujęć wód podziemnych

W latach 1994 - 1996 (do 30.06) Wydział OŚiNB Urzędu, w imieniu Wojewody wydał 76 decyzji w sprawie pozwoleń wodnoprawnych na pobór łącznie 5,8 tys. m³ wód podziemnych na godzinę i eksploatację sieci wodociągowej. Sposób prowadzenia przez Wydział OŚiNB Urzędu Wojewódzkiego ewidencji wydanych pozwoleń wodnoprawnych, wyłącznie tylko w formie „księgi wodnej” - wymaganej ustawą, nie pozwalał na określenie aktualnego stanu formalno - prawnego ujęć wód podziemnych na terenie województwa, a szczególnie ustalenie lokalizacji i ilości ujęć eksploatowanych bez pozwoleń wodnoprawnych. Wydział ten nie posiadał również danych pozwalających na ustalenie ilości studni i ujęć wód podziemnych, będących w zwykłym korzystaniu, nie wymagającym pozwolenia na ich eksploatację.

W toku kontroli ustalono, że część użytkowników, w tym również ujęć komunalnych, nie posiadało stosownych pozwoleń na ich eksploatację i pobór wód podziemnych. Pomimo że Wydział OŚiNB Urzędu Wojewódzkiego przyjmował od tych użytkowników okresowe informacje dotyczące poboru wód i naliczał im opłaty z tego tytułu, to jednak pracownicy tego Wydziału nie podejmowali starań w celu ustalenia stanu formalno - prawnego eksploatowanych ujęć. Nie podejmowano też udokumentowanych działań, w celu wyegzekwowania od tych podmiotów posiadania takich pozwoleń.

Według Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Szczecinie na terenie województwa na koniec 1995 r. użytkownicy 737 ujęć tj. 74,7 % ogółu (987 ujęć) nie posiadali pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód i eksploatację urządzeń wodociągowych.

Ujęcie komunalne w Kamieniu Pomorskim, eksploatowane przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o. nie posiadało pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód podziemnych i eksploatację urządzeń wodociągowych. Użytkownik tego ujęcia (PGKM) jak i jego właściciel - Urząd Miasta i Gminy w Kamieniu Pom. błędnie przyjmowali decyzję Głównego Geologa Wojewódzkiego zatwierdzającą dokumentację hydrogeologiczną ustalającą zasoby, jako pozwolenie wodnoprawne na pobór wód i eksploatację urządzeń wodociągowych. Ponadto, pomimo że decyzja ta wydana była na okres przejściowy - do końca czerwca 1996 r. - do czasu kontroli NIK, nie podjęto starań w celu jej uaktualnienia.

Na terenie działania Urzędu Miasta w Stargardzie Szczecińskim, 34 użytkowników ujęć tj. 71 % ich ogółu, nie posiadało pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych i eksploatację urządzeń wodociągowych.

Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Melioracyjnych w Goleniowie, użytkujący, na koniec czerwca 1996 r. na terenie 45 gmin województwa szczecińskiego łącznie 222 ujęcia składające się z 433 studni, pozwolenia

wodnoprawne posiadał tylko dla 25 ujęć i 53 studni wód podziemnych tj. odpowiednio 11,2 % i 12,2 % eksploatowanej ich ilości.

Gospodarstwa Rolne Skarbu Państwa w Dobrej Szczecińskiej i Żabowie, użytkujące łącznie 147 hydroforni z 267 ujęciami wód podziemnych, przejętych po zlikwidowanych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej, posiadały aktualne pozwolenia wodnoprawne tylko dla 36 hydroforni tj. 24,5 % ogółu. Pomimo, że termin ważności części z tych pozwoleń upłynął w latach 1990 - 1991, to jednak użytkownicy nie podejmowali starań w celu ich uaktualnienia.

Kontrolowane terenowe organy administracji rządowej ogólnej, w badanym okresie nie podejmowały udokumentowanych działań w celu wyegzekwowania od tych użytkowników posiadania pozwoleń wodnoprawnych, które określałyby obowiązujące zalecenia mające na celu racjonalizację poboru i ochronę zasobów wód podziemnych.

2.3.3. Realizacja obowiązków nałożonych pozwoleniami wodnoprawnymi

Warunki pozwoleń wodnoprawnych, wydawanych przez Wojewodę na pobór wód podziemnych i eksploatację urządzeń wodociągowych, zawierały szereg nakazów i obowiązków, nakładanych na użytkowników ujęć tych wód, zmierzających do racjonalizacji poboru i ochrony zasobów wód podziemnych.

W badanym okresie, zobowiązano m.in. 5 użytkowników ujęć - do likwidacji nieczynnych studni, 9 - do zamontowania wodomierzy, 3 - do utworzenia zamkniętego obiegu wód wykorzystywanych na cele produkcyjne, 8 - do likwidacji zagrożeń w strefach ochronnych oraz 5 - do modernizacji technologii uzdatniania wody. W celu ochrony eksploatowanych zasobów tych wód, zobowiązywano również użytkowników 58 ujęć do utworzenia stref ochronnych, wydając 31 decyzji ustanawiających takie strefy ochronne. Jednocześnie użytkownicy ci zobowiązywani byli od informowania Wydziału OŚiNB Urzędu Wojewódzkiego o terminie i sposobie wykonania części z tych obowiązków. Dotyczyło to m.in.:

- Rozlewni Wód Mineralnych w Kołczewku, która decyzją z 08.03.1995 r. na pobór wód z ujęcia zakładowego zobowiązana została m.in. do utworzenia, oznakowania i zagospodarowania strefy ochrony bezpośredniej ujęcia, i w terminie do 31.05.1995 r. przesłania do Wydziału OŚiNB Urzędu opracowania dotyczącego wyznaczenia i zagospodarowania terenu ochrony pośredniej tego ujęcia,

- Zakładu Wodociągów i Kanalizacji w Świnoujściu, który decyzją wodnoprawną z 28 czerwca 1996. zobowiązany został m.in. do niezwłocznego przesłania do Wydziału: wyników jakości wody surowej i uzdatnionej z ujęcia „Karsibór”, i przesłania do 15.08.1996r. informacji dotyczącej zamierzeń w kierunku poprawy technologii uzdatniania wody oraz zlikwidowania do 30.09.1996r. wycieków z poletek osadowych zlokalizowanych na obszarze strefy bezpośredniej ujęcia,

- Przedsiębiorstwa Połowów Dalekomorskich i Usług Rybackich „Odra” w Świnoujściu, które pozwoleniem wodnoprawnym z 28.06.1996 r. zobowiązane było m.in. do niezwłocznego przesłania do Urzędu wyników jakości wód powiązanych z wydajnością studni - nie posiadających zweryfikowanych zasobów eksploatacyjnych

oraz do zainstalowania wodomierzy, oznakowania i zagospodarowania strefy bezpośredniej ujęcia.

- Szczecińskiej Stoczni Remontowej „Gryfia” w Szczecinie, która pomimo nałożenia na nią w 1988 r. obowiązku odprowadzania wód popłucznych z ujęcia zakładowego, zalecenia tego nie wykonała. W dniu 06.09.1995 r. kolejnym pozwoleniem wodnoprawnym wydanym „Gryfii”, ponownie zobowiązano tego użytkownika do wykonania ww. obowiązku określonego decyzją z 1988 r.

Wydział Ochrony Środowiska i Nadzoru Budowlanego Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie nie posiadał znajomości wykonania przez tych użytkowników ww. obowiązków określonych wymienionymi decyzjami oraz nie podejmował udokumentowanych działań w celu ustalenia stanu faktycznego w tym zakresie. Brak podejmowania takich działań spowodował, że Wydział OŚiNB Urzędu - działający w imieniu Wojewody Szczecińskiego - nie posiadał właściwego rozeznania aktualnego stanu i potrzeb w zakresie ochrony zasobów wód podziemnych na terenie województwa.

W latach 1994 -1996 (do 30.06) wydano 10 pozwoleń wodnoprawnych na pobór łącznie 752,5 m³ wód podziemnych na godzinę (w sezonie letnim i 652,5 m³/godz w pozostałym okresie), z ujęć nie posiadających aktualnych decyzji zatwierdzających eksploatacyjne zasoby wód podziemnych. Z powyższych 10 decyzji, w 5 przypadkach Wydział OŚiNB nie zobowiązał użytkowników tych ujęć do podjęcia działań w celu zatwierdzenia eksploatowanych zasobów, a w jednym przypadku nałożono taki obowiązek - bez określenia daty jego wykonania. Było to niezgodne z postanowieniami art. 23, ust. 1 ustawy Prawo wodne, przewidującej wydanie pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych, których zasoby nie są ustalone, tylko w wyjątkowych przypadkach wraz z zastrzeżeniem obowiązku ich ustalenia.

Jednocześnie, Wydział OŚiNB Urzędu nie wykorzystywał w sposób udokumentowany, przesłanych do wiadomości informacji Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska o wynikach przeprowadzonych kontroli obejmujących m.in. zagadnienia wykorzystania i ochrony zasobów wód podziemnych na terenie województwa. W badanym okresie WIOŚ przesłał do wiadomości i wykorzystania przez Urząd Wojewódzki informacje i kopie wydanych decyzji, dotyczących kontroli przeprowadzonych m.in. w 15 podmiotach użytkujących wody podziemne. W pismach tych zobowiązywano użytkowników do usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości, np.; wystąpienia o wydanie pozwoleń wodnoprawnych, poprawienia stanu techniczno - sanitarnego ujęć i sieci wodociągowych, oznaczenia i ogrodzenia stref ochronnych ujęć i studni oraz rejestrowania ilości pobieranej wody. Wydział nie występował do WIOŚ o przesłanie informacji o sposobie wykonania przez użytkowników ujęć wód podziemnych zaleceń pokontrolnych wydanych w wyniku przeprowadzonych kontroli.

W badanym okresie Wojewoda Szczeciński nie wykorzystywał również możliwości zlecenia Wojewódzkiemu Inspektorowi Ochrony Środowiska w Szczecinie, przeprowadzenia kontroli wykonania obowiązków nałożonych na użytkowników wydanymi pozwoleniami wodnoprawnymi i decyzjami ustalającymi strefy ochronne ujęć wód podziemnych. Takie uprawnienia Wojewody wynikają z

postanowień art. 17 ust. 2 pkt. 1 oraz ust. 3 ustawy o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, nie przeprowadzał kontroli dotyczących wyłącznie zagadnień gospodarowania wodami podziemnymi, w tym realizacji przez użytkowników obowiązków ustawowych i zaleceń nałożonych na nich pozwoleniami wodnoprawnymi. Kontrole w tym zakresie prowadzono w ramach kontroli podstawowych obejmujących wszystkie elementy zagrożenia środowiska lub kontroli w zakresie gospodarki wodno - ściekowej. WIOŚ, przeprowadzając w badanym okresie kontrole 298 podmiotów w zakresie gospodarki wodno-ściekowej tylko w 39 podmiotach tj. 13,1% tej ilości, kontrolował również, w ograniczonym zakresie realizację zadań dotyczących ochrony zasobów wód podziemnych. Laboratorium WIOŚ w badanym okresie, obciążone głównie monitoringiem wód powierzchniowych, nie prowadziło badań wód podziemnych.

W Wydziale OŚiNB Urzędu Wojewódzkiego brak było też udokumentowanej współpracy z Państwową Inspekcją Sanitarną w zakresie ochrony zasobów wód podziemnych. W badanym okresie, PIS nie informował Wydziału o wynikach swoich kontroli w tym zakresie. Wydział OŚiNB nie występował do Wojewódzkiej lub Terenowych Stacji Sanitarno - Epidemiologicznych o informacje dotyczące stanu sanitarnego wody pobierane z ujęć wód podziemnych. Roczne oceny stanu sanitarnego województwa szczecińskiego, przedkładane przez PIS Wojewodzie, zawierały tylko ogólne informacje dotyczące tego zagadnienia.

Wojewoda jak i organy gmin nie wykorzystywali uprawnień i obowiązków wynikających m.in. z art. 91 ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska, nakładający obowiązek sprawowania kontroli przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska na terenie objętym swoją właściwością. Organy te, przyjęły mylnie, iż kontrola realizacji obowiązków w tym zakresie należy do Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska.

Kontroli w tym zakresie nie prowadzono, pomimo że zarówno Wydział OŚiNB Urzędu Wojewódzkiego jak i poszczególne komórki organizacyjne organów gmin, zajmujące się m.in. ochroną środowiska, w statutowych zakresach miały określony taki obowiązek. Również zakresy czynności zatrudnionych w nich pracowników nakładały na nich - nie egzekwowany - obowiązek prowadzenia takich kontroli i posiadania odpowiedniego rozeznania w tym zakresie.

W badanym okresie w Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Szczecinie nie występowała do Wojewody z wnioskami o ustanowienie stref ochronnych ujęć wód podziemnych. W toku kontroli ustalono, że regulamin Wojewódzkiej Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej w Szczecinie, nie nałożył na żadną z komórek organizacyjnych Stacji formalnego obowiązku prowadzenia nadzoru nad strefami ochronnymi ujęć wód podziemnych i wnioskowania o ich ustanowienie. Ponadto, wymieniony regulamin nie zawierał również formalnego zapisu o współpracy WSSE z Państwową Inspekcją Ochrony Środowiska, w zakresie współdziałania przy wykonywaniu zadań.

Brak udokumentowania współpracy Urzędu Wojewódzkiego z wymienionymi organami kontroli uniemożliwiało m.in. ustalenie bieżącego stanu nieprawidłowości i potrzeb w zakresie ochrony zasobów wód podziemnych na terenie województwa.

2.3.4. Stan techniczno - sanitarny ujęć wód podziemnych

Według rozeznania Wojewódzkiej Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej w Szczecinie, w 1994 r. sanitarna ocenę jakości wody, produkowanej przez wodociągi publiczne i zakładowe, określono jako lepszą od krajowej. Na terenie województwa od 1994 r. wszystkie miasta posiadały wodociągi publiczne, a latach 1994 -1995 doprowadzono wodę do kolejnych 47 niezwodociągowanych miejscowości wiejskich. W okresie letnim, z powodu wzmożonego ruchu turystycznego, występowały okresowe braki wody m.in. w Międzywodziu, Świnoujściu i w kilku innych miejscowościach nadmorskich. Wyniki badania wody dokonywane przez TSSE w województwie szczecińskim wskazują, że m.in. w wyniku działań podjętych przez Państwową Inspekcję Sanitarną, w 1995 r. w porównaniu z 1994 r. udział obiektów wodnych, w których stwierdzono właściwą jakość sanitarną wody, uległ poprawie i wynosił odpowiednio 87,4% i 90,0% wodociągów oraz 24,2% i 26,5% kontrolowanych studni publicznych i zakładowych.

Podczas badań wody z wodociągów i studni wód podziemnych w 1995 r. Terenowe Stacje Sanitarno - Epidemiologiczne na terenie województwa stwierdziły niewłaściwą jakość wody (złą, niepewną i zanieczyszczoną bakteryjnie) łącznie w 93 wodociągach, w tym w 65 lokalnych oraz 173 studniach, w tym w 169 (tj. 84,1% ogółu) studni publicznych. W wyniku tych kontroli wydawano zalecenia zmierzające do usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości, których realizacja była przez PIS egzekwowana. Ustalenia kontroli wskazują, na skuteczność nadzoru sanitarno - higienicznego prowadzonego przez Państwową Inspekcję Sanitarną nad tymi obiektami wodnymi, w wyniku czego woda pobierana do picia z tych ujęć, odpowiadała wymogom sanitarnym.

Dokonane w toku kontroli NIK oględziny stanu techniczno - sanitarnego ujęć wód podziemnych wykazały, że większość użytkowników obiektów wodnych (studni, hydroforni, urządzeń uzdatniających wodę oraz sieci wodociągowych), eksploatowało te obiekty z głównym nastawieniem utrzymania ciągłości dostaw wody, często z pominięciem wykonywania koniecznych remontów i bieżącej konserwacji, niekiedy bez utrzymania właściwego stanu sanitarnego - technicznego obiektów. Nie przestrzegano również obowiązków i zaleceń wynikających z pozwoleń wodnoprawnych i decyzji ustalających strefy sanitarne tych ujęć. Np:

- Zakłady Chemiczne „Police” w Policach nie posiadały ustanowionej i wyznaczonej strefy pośredniej ujęcia zakładowego oraz nie podjęły skutecznych starań w zakresie uwzględnienia tego ujęcia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Teren strefy bezpośredniej ujęcia nie był oznaczony częścią rur, głowic i obudowy 5 studni wymagały oczyszczenia i zabezpieczenia przed korozją, a posadzka w budynku studziennym wymagała naprawy.

Stwierdzono, że Urząd Gminy w Policach w planie zagospodarowania przestrzennego miasta, nie ujął szczegółowych warunków zagospodarowania terenu na których

zlokalizowane były ujęcia eksploatowane przez podmioty na terenie miasta, w tym ujęcia Zakładów Chemicznych i Szpitala.

- Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Melioracyjnych w Goleniowie pomimo upływu od 1 do 4 lat od daty otrzymania decyzji ustalających strefy pośrednie 4 ujęć, nie wykonał tego obowiązku, a 11 z 12 ujęć objętych oględzinami nie posiadało oznaczonych stref bezpośrednich. Ponadto na terenie strefy ochrony bezpośredniej ujęcia w Dołujach znajdował się barak mieszkalny, kontener i skład różnych elementów instalacji sanitarnych, natomiast ogrodzenie terenu ujęcia wody w Lipniku było uszkodzone. Na terenie 8 innych ujęć, budynki hydroforni i urządzenia do uzdatniania wody wymagały odnowienia, prac malarskich i konserwacyjnych.

- Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Kamieniu Pom. nie ogrodził i nie oznaczył terenu stref bezpośrednich 3 studni zlokalizowanych na terenie komunalnego ujęcia wody. Ponadto budynek stacji pomp wymagał remontu i prac malarskich.

- Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Policach, użytkując łącznie 7 komunalnych ujęć wód podziemnych, na terenie 4 z tych ujęć (w: Tanowie, Węgorniku, Trzebieży i przy ul. Tanowskiej w Policach) nie oznaczył terenu ich stref ochrony pośredniej. Na ujęciu w Policach wody opadowe z budynku i utwardzonego placu odprowadzane były bezpośrednio do gruntu, a pomieszczenie agregatu prądotwórczego wymagało oczyszczenia i uporządkowania.

- Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Stargardzie Szczecińskim nie oznaczyło w terenie granic strefy ochrony pośredniej ujęcia komunalnego. Pomimo, że na terenie strefy - niezgodnie decyzją Wojewody o ustanowieniu stref ochronnych - zlokalizowane są zabudowania mieszkalne, pola uprawne i ogródki działkowe, nie przeprowadzano kontroli w zakresie realizacji zakazów i nakazów określonych tą decyzją.

Stwierdzone nieprawidłowości w utrzymaniu stanu technicznego nie miały jednak bezpośredniego wpływu na jakość produkowanej wody, decydując głównie o estetyce tych urządzeń i obiektów oraz o stanie sanitarnym poszczególnych ujęć. Większość z powyższych nieprawidłowości w stanie techniczno - sanitarnym ujęć wód podziemnych, została w toku kontroli NIK usunięta.

Jednocześnie obowiązki nałożone przez Wydział OŚiNB Urzędu, na użytkowników ujęć wód podziemnych pozwoleniami na pobór wód i eksploatację urządzeń wodociągowych, nie zawsze odzwierciedlały zalecenia dotyczące zachowania odpowiednich warunków sanitarnych ujęć, zawarte w operatach wodnoprawnych, będących integralną częścią tych pozwoleń. I tak, np. w pozwoleniu wydanym dla Rolniczego Kombinatoru w Baszewicach, na pobór wód i eksploatację urządzeń wodociągowych na ujęciu w Ościecinie, nie uwzględniono - zalecanego w operacie - wykonania badania wpływu istniejącego cmentarza (zlokalizowanego w obrębie planowanej strefy ochronnej ujęcia) na jakość eksploatowanych zasobów wody.

Obowiązujące przepisy w zakresie eksploatacji i ochrony zasobów wód podziemnych, nie nakładają na użytkowników ujęć wód podziemnych obowiązku likwidacji studni uznanych za trwale nieczynne lub niesprawne. Wydział OŚiNB

Urzędu jak i Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska nie posiadały rozeznania o ilości i lokalizacji studni nieczynnych i wymagających likwidacji na terenie województwa jak i ich wpływu na jakość zasobów wód podziemnych.

Według kart rejestracyjnych studni, prowadzonych w Wydziale OŚiNB Urzędu, na terenie województwa zaewidencjonowano 106 studni zlikwidowanych, natomiast wykorzystywane w Wydziale zestawienie ujęć sporządzone przez Rejonowy Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie, wykazywało 66 ujęć nieczynnych i 3 zlikwidowane (bez wyszczególnienia ilości studni na tych ujęciach).

Przy istniejącym braku regulacji prawnych w tym zakresie, Wojewoda Szczeciński w wydawanych pozwoleniach wodnoprawnych i decyzjach ustalających strefy ochronne ujęć tych wód, nakładał na ich użytkowników, obowiązek wykonania likwidacji nieczynnych studni wód podziemnych. Wydział OŚiNB Urzędu (wydający w imieniu Wojewody te pozwolenia) nie posiadał jednak udokumentowanego rozeznania, sposobu wykonania tych zaleceń.

Użytkownicy ujęć, nie zawsze informowali organ rejestrujący o zakończeniu likwidacji studni i nie zawsze przekazywali do Urzędu stosowną dokumentację, celem jej zarchiwowania. Np. Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Policach, nie przekazał do organu rejestrującego dokumentacji 3 zlikwidowanych w 1991 i 1992 r. studni z ujęcia przy ul. Grzybowej w Policach, co było niezgodne z postanowieniami § 7, ust. 1, pkt. 5 i ust. 2 cytowanego zarządzenia o rejestracji i obserwacji ujęć.

Brak likwidacji nieczynnej lub niesprawnej studni lub przeprowadzenie tego zadania w sposób niestaranny i niewłaściwy, może powodować zagrożenie dla jakości wód podziemnych pobieranych przez pozostałe studnie z tego ujęcia.

Podczas kontroli stwierdzono, że zarówno Wojewoda - jako organ rejestrujący i wydający wymienione decyzje, jak i Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Szczecinie - jako organ kontrolujący, nie dość skutecznie i energicznie kontrolowali sposób wykonania zaleceń, dotyczących likwidacji tych otworów hydrogeologicznych. Organy te nie posiadały też udokumentowanej znajomości oddziaływania stanu technicznego tych studni, na jakość zasobów wód podziemnych.

Część z użytkowników zobowiązanych do likwidacji studni nie wykonywała tego zalecenia lub przeprowadzała te czynności w sposób niewłaściwy, stwarzający zagrożenia dla zasobów wód podziemnych.

W Spółce Akcyjnej „Wiskord” w Szczecinie nie zlikwidowano dwóch nie sprawnych i nieczynnych od 1990 r. studni; mimo takiego obowiązku nałożonego w 1987 r. pozwoleniem wodnoprawnym. Ponadto, podczas likwidacji 10 studni prowadzonej w 1972 r. i 1987 r. niedopełniano obowiązku wyjęcia z likwidowanych otworów ok. 250 mb kolumn filtracyjnych i rur - stwarzając tym samym możliwość zanieczyszczenia eksploatowanych zasobów wód podziemnych. Natomiast podczas likwidacji w latach 1972-1995 ogółem 37 studni w stosunku do niektórych nie dopełniono obowiązku dbałości o trwałe oznaczenie w terenie likwidowanych odwiertów co utrudniało ich lokalizację. Spółka nie posiadała też protokołów z likwidacji 2 studni. Z uwagi na położenie tych odwiertów - na wysypiskach odpadów po dekarbonizacji wody i odpadów wapna po gaszeniu - nieprawidłowości te nabierają większego znaczenia.

Zakład Konserwacji Urządzeń Wodnych i Melioracyjnych w Goleniowie, na eksploatowanych ujęciach w Mostach i Węgorzynie nie zlikwidował 2 nieczynnych

studni oraz nie posiadał udokumentowanego rozeznania ilości posiadanych na terenie województwa studni nieczynnych, wymagających przeprowadzenia renowacji lub likwidacji.

2.3.5. Rejestracja ujęć i dokumentowanie poboru wód podziemnych

Do podstawowych obowiązków użytkowników ujęć wód podziemnych należy pobór wody w wielkościach, określonych dokumentacją hydrogeologiczną oraz pozwoleniami wodnoprawnymi, uwzględniających ochronę zasobów przed ich nadmierną eksploatacją. Postanowienia art. 57 ustawy Prawo wodne nakładają na użytkowników obowiązek dokonywania pomiarów pobranej wody, których wyniki - zgodnie z art. 56, ust. 1 tej ustawy - stanowią podstawę do ustalenia opłat za szczególne korzystanie z wód oraz służą do dokonywania okresowych analiz gospodarki wodnej.

Wyniki kontroli dokonanych u 7 użytkowników wód podziemnych na terenie województwa szczecińskiego, wskazują na niedopełnianie przez te podmioty obowiązków związanych z badaniem wydajności eksploatowanych studni i jej właściwym dokumentowaniem. Stwierdzone nieprawidłowości w tym zakresie podważają wiarygodność, informacji o ilości pobranej wody i kierunkach jej zużycia, składanych Wojewodzie oraz świadczą o braku przestrzegania przez użytkowników obowiązków nałożonych zarządzeniem o rejestracji i obserwacji ujęć.

Gospodarstwa Rolne Skarbu Państwa, w 12 hydroforniach, z 13 objętych w toku kontroli oględzinami, nie prowadziły żadnych pomiarów poziomu zwierciadła wody i nie dokumentowały wydajności studni. Natomiast w Wojewódzkim Zakładzie Konserwacji Urządzeń Melioracyjnych w Goleniowie nie prowadzono okresowych obserwacji wydajności 8 spośród 16 studni głębinowych, podlegających obowiązkowi prowadzenia tych obserwacji.

Spółka Akcyjna „Wiskord” spośród 13 czynnych studni, dla 2 nie posiadała kart rejestracyjnych a dla 2 książek eksploatacji studni. Dla pozostałych 9 posiadano pełną dokumentację, lecz od 1990 r. nie prowadzono w niej zapisów dotyczących pomiarów lustra wody i wydajności studni. Dopiero w wyniku kontroli NIK, uzupełniono część danych dotyczących wyników pomiaru lustra wody, które wcześniej rejestrowano w dokumentacji wewnętrznej na jednym z wydziałów Spółki.

W Zakładach Chemicznych „Police” badania wydajności studni i poziomu dynamicznego lustra wody prowadzono niezgodnie z cytowanym zarządzeniem w sprawie rejestracji i prowadzenia obserwacji ujęć wód podziemnych tj. po włączeniu pompy, a nie przed jej wyłączeniem po najdłuższym okresie jej ruchu. Ponadto w 1995 r. nie prowadzono badań poziomu dynamicznego lustra wody w nie eksploatowanej studni mimo, że w tym okresie eksploatowano studnię sąsiednią.

Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Kamieniu Pomorskim, eksploatujące 12 czynnych studni głębinowych, w 6 książkach eksploatacji studni, dokonywało zapisów pomiarów bez uwzględnienia poziomu depresji zwierciadła wody. Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Policach nie posiadał i nie prowadził książki eksploatacyjnej dla 1 ze studni z ujęcia przy ul. Grzybowej, która została włączona do eksploatacji w 1994 r. Prowadzone przez służby Zakładu okresowe obserwacje utrwalane były tylko w pomocniczej ewidencji wewnętrznej.

Ponadto, w Miejskim Przedsiębiorstwie Gospodarki Komunalnej w Stargardzie Szczecińskim, brak było kart rejestracyjnych wszystkich - 21 eksploatowanych studni ujęcia komunalnego. Natomiast w Zakładzie Wodociągów i Kanalizacji w Policach w 1994 r. włączono do eksploatacji studnię, wybudowaną na terenie ujęcia przy ul. Grzybowej w Policach, dla której nie sporządzono karty rejestracyjnej przed jej włączeniem do eksploatacji. Brak było również kart rejestracyjnych 18 studni przejętych przez ZWiK w wyniku komunalizacji ujęć w 1991 r. co spowodowane było m. in. niewłaściwym sposobem przekazywania dokumentacji w czasie powstania ZWiK. W 1993 i 1995 r. Zakład dokonał rozbudowy ujęć wód podziemnych przy ul. Grzybowej i Mścięcinie w Policach włączając do eksploatacji 4 nowe studnie głębinowe, które nie były wykazane w pozwoleniu wodnoprawnym dla tych ujęć.

2.3.6. Ustalanie opłat za pobór wód podziemnych

Zgodnie z postanowieniami ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska, Wydział OŚiNB Urzędu, działając w imieniu Wojewody, naliczał i pobierał opłaty za pobór wód podziemnych, stanowiące wpływy funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Prowadzony w Urzędzie Wojewódzkim sposób ewidencjonowania wydanych decyzji naliczających opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska, nie przewiduje możliwości ustalenia ilości decyzji i kwoty naliczonych opłat wyłącznie za pobór wód podziemnych. Według ustaleń dokonanych w toku kontroli NIK, w okresie od kwietnia 1995 r. do października 1996 r. dla 246 użytkowników ujęć wód podziemnych wystawiono ogółem 338 decyzji ustalających opłaty za pobór 59 mln m³ tych wód w 1995 r. w wysokości łącznej 2,2 mln zł.

W latach 1994 - 1995, z tytułu opłat za korzystanie z wód podziemnych i powierzchniowych naliczone, przez Wydział OŚiNB opłaty wynosiły łącznie 19,8 mln zł (po denominacji). Wpływy z tego tytułu wynosiły w tym okresie 15,2 mln zł, co stanowiło średnio 76,8 % realizacji wymierzonych opłat. Na dzień 30 czerwca 1996r. z opłatami za pobór w latach 1994 - 1996 wód podziemnych i powierzchniowych zalegało 98 podmiotów, na łączną kwotę 1,6 mln zł. Z powyższej ilości, 54 dłużników stanowiły gospodarstwa rolne Skarbu Państwa.

Opisany brak znajomości aktualnej ilości użytkowników tych wód, uniemożliwiał ustalenie ilości użytkowników nie obciążonych tymi opłatami. Potwierdzeniem nie obciążania wszystkich użytkowników opłatami za pobór wód, są wyniki kontroli Urzędu Miejskiego w Stargardzie Szczecińskim, podczas której ustalono, że na 41 eksploatowanych ujęć wód podziemnych, 24 podmioty tj. 58 % ich ilości, nie było obciążonych przez Wydział OŚiNB Urzędu opłatami za pobór wód w 1995 r.

Jak wynika z ustaleń kontroli przeprowadzonej w Urzędzie Wojewódzkim w Szczecinie, nie obciążanie wszystkich użytkowników opłatami za pobór wód podziemnych spowodowane było, oprócz braku ewidencji użytkowników, również m.in. niewłaściwym przepływem informacji i współpracy pomiędzy poszczególnymi stanowiskami Wydziału OŚiNB Urzędu - wydającymi pozwolenia wodnoprawne oraz naliczającymi opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska.

W dniu 09.01.1995 r. pracownicy zajmujący się gospodarką wodną w Wydziale OŚiNB wydali dla Przedsiębiorstwa Produkcyjno - Handlowego „World Pack” Spółka

z o.o. z Trzeszczyna pozwolenie wodnoprawne na pobór wód z ujęcia zakładowego. Natomiast stanowisko zajmujące się w Wydziale OŚiNB naliczaniem opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska, do lipca 1995 r. nie posiadało informacji o działalności i istnieniu Spółki „World Pack”. Według rozeznania Wydziału OŚiNB, Spółka ta działa od 1992 r. i do lipca 1995 r. nie była obciążana przez Urząd opłatami za pobór tych wód. Dopiero w dniu 25 lipca 1995 r. stanowisko ds. naliczania opłat Wydziału otrzymało informację od „World Pack” Spółki z o.o. o poborze wód podziemnych za 1994 r. We wrześniu 1995 r. Wydział OŚiNB, według własnych wyliczeń, naliczył tej Spółce opłaty za lata 1992 - 1994, w łącznej wysokości w łącznej wysokości 1,3 tys. zł.

Spółka Akcyjna „Wiskord” w Szczecinie, z powodu m.in. trudnej sytuacji finansowej spowodowanej spłatami rat wynikających z ugody bankowej, zalegał z zapłatą naliczonych opłat za pobór wód podziemnych za lata 1994-1996 (I półrocze) w kwocie łącznej wynoszącej na dzień 30 czerwca 1996 r. - ponad 1,1 mln zł w kwocie głównej.

Zgodnie z art. 57 cytowanej ustawy Prawo wodne nakładającej obowiązek informowania Wojewody o poborze wody, użytkownicy ujęć wód podziemnych informowali Wydział OŚiNB o ilości pobranej wody podziemnej. Informacje te, składane w terminach kwartalnych lub rocznych, były podstawą naliczania opłat z tego tytułu. Część z tych informacji, Wydział otrzymywał z opóźnieniem, np. informację o poborze wód podziemnych za 1994 r. m.in. Rolniczy Kombinat Spółdzielczy w Baszewicach oraz Spółka „Gryf Plant” ze Szczecina przesłały w grudniu 1995 r. a Spółka „World Pack” - w lipcu 1995 r.

W toku kontroli ustalono, że Wydział nie posiadał pełnego rozeznania prawidłowości sporządzania tych informacji w zakresie wykazywania rzeczywistego poboru wód podziemnych. Działania Wydziału OŚiNB podjęte pod koniec 1995 r. jak i ustalenia kontroli NIK wskazują, że część użytkowników, w informacjach przesłanych do Urzędu, przedstawiała ilości wody zużytej, a nie ilości pobranej - z uwzględnieniem zużycia własnego i strat w sieci wodociągowej.

Ustalono np. że Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Szczecinie w informacjach o poborze wód w 1995 r. nie wykazał strat w sieci i zużycia wody na potrzeby własne (płukanie filtrów i sieci wodociągowej), w łącznej ilości 1,6 mln m³ wody tj. ponad 17 % wody pobranej.

W toku kontroli ustalono, że użytkownicy wód podziemnych, podczas eksploatacji ujęć i urządzeń wodociągowych nie przywiązywali należytej uwagi do realizacji ustawowych obowiązków i zaleceń określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, dotyczących pomiaru ilości pobranej wody oraz wykazywania kierunków jej zużycia. Podważa to wiarygodność informacji przekazywanych do Urzędu Wojewódzkiego, na podstawie których naliczano opłaty za pobór wód podziemnych.

- W Spółce Akcyjnej „Wiskord” w Szczecinie nie zainstalowano wodomierzy na użytkowanych studniach głębinowych i na zbiorczych rurociągach lewarowych, co uniemożliwiało rejestrowanie ilości pobranej wody. W wyniku oględzin, dokonanych w toku kontroli, ustalono że 7 spośród 9 zainstalowanych przepływomierzy,

rejestrujących przepływ wody ze studni zbiorczej na poszczególne działy produkcyjne i gospodarcze, podłączonych było w sposób nietrwały do sieci elektrycznej. Stwierdzono przypadki czasowych wyłączeń niektórych z przepływomierzy, powodujących przerwę w rejestrowaniu przepływu wody. Wskazuje to na możliwość nierzetelnego sporządzania informacji i sprawozdań w zakresie poboru i gospodarowania wodą głębinową pochodzącą z ujęcia zakładowego Spółki, tj. zaniżanie wykazanej ilości poboru wody, na podstawie której ustalane są opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska. Jednocześnie Spółka ta nie posiadała systemu rozliczeń ilości pobranej wody w rozbiciu na poszczególne rodzaje i kierunki jej zużycia, przez poszczególne wydziały produkcyjne i gospodarcze Spółki. Przy rozliczaniu tego poboru, posługiwano się danymi nie zawsze wynikającymi z pomiarów, lecz przyjętymi do rozliczeń w sposób szacunkowy, zaniżając wykazywane zużycie wody, np. w miesiącach: kwietniu, sierpniu i grudniu 1994 roku łącznie o - 24.233 m³ tj. o 3,2 % poboru w tym okresie (758.590 m³).

- Zakłady Chemiczne „Police”, pomimo sprzedaży wody 31 podmiotom gospodarczym, w informacjach przekazywanych Urzędowi Wojewódzkiemu w Szczecinie o wielkości poboru wody i kierunkach jej zużycia nie wykazywały faktu i wielkości tej sprzedaży. Ustalono, że Zakłady nie dysponowały pełnymi wiarygodnymi informacjami dotyczącymi ilości wody sprzedanej, z uwagi na niesprawne - nie posiadające świadectw legalizacyjnych - urządzenia do pomiaru zużycia wody przez trzech odbiorców oraz nie dokonywanie odczytów liczników mierzących zużycie wody przez cztery inne firmy. Powstałe zaniedbania w zakresie stanu technicznego urządzeń pomiarowych i nie dokonywanie odczytów liczników spowodowane były m.in. brakiem współdziałania służb odpowiedzialnych za odczyty liczników oraz sprzedaż wody. Nie dysponując wiarygodnymi własnymi odczytami zużycia wody przez odbiorców, Zakłady Chemiczne dokonywały obciążeń za pobraną wodę na podstawie informacji uzyskanych od tych firm. Dla przykładu w I półroczu 1996 r. Zakłady sprzedały - wg. wystawionych faktur - 15.654 m³ wody sanitarnej (co stanowiło 3,45 % produkcji tej wody), w tym 9.889 m³ sprzedano dla Nadodrzańskiego Przedsiębiorstwa Budownictwa Ogólnego - Holding SA. Natomiast wg. odczytów liczników zainstalowanych w Zakładach omawiana firma zużyła 14.303 m³ wody, co może świadczyć, że opłaty na rzecz Funduszu Ochrony Środowiska za zużytą przez ww. firmę wodę w ilości 4.414 m³ uregulowały Z.Ch. "Police" SA.

- Rolniczy Kombinat Spółdzielczy w Baszewicach, zobowiązany pozwoleniem wodnoprawnym z 4.05.1994 r. do rejestrowania ilości wody pobranej na podstawie wskazań wodomierzy, w informacji przesłanej do Wydziału dotyczącej poboru wody w 1994 r. wykazał roczny pobór wody z dwóch ujęć w ilości łącznej „80.000” i „18.000” m³, natomiast za 1995 r. wykazano pobór w ilości odpowiednio „60.000” i „30.000” m³ wody, zużytej na cele socjalne. W wyniku weryfikacji prawdziwości złożonej informacji, Wydział ustalił, że RKS w Baszewicach w 1995 r. na cele socjalne zużył tylko 7.900 m³ wody, a pozostałą ilość 22.100 m³ zużył na cele produkcyjne. Wydział nie posiada rozeznania czy wykazane przez RKS w Baszewicach wielkości obejmują straty wody i zużycie jej na cele własne. Brak przedstawienia kwartalnego poboru wody jak i wymieniona forma przedstawienia ilości wody, może wskazywać na brak rejestrowania ilości pobranej wody na podstawie wodomierzy, i sporządzanie tych informacji w oparciu o dane szacunkowe.

Podczas oględzin 13 hydroforni eksploatowanych przez Gospodarstwa Rolne Skarbu Państwa, ustalono że w 7 z nich były niesprawne urządzenia pomiaru wody.

Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Melioracyjnych w Goleniowie, eksploatujący na koniec czerwca 1996 r. łącznie 222 ujęcia wód podziemnych nie dokonywał pomiarów ilości pobranej wody, wykazując w informacjach przekazywanych do Urzędu Wojewódzkiego ilości wody sprzedanej.

Przekazywane do Wydziału OŚiNB Urzędu informacje o poborze wód podziemnych przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o. w Kamieniu Pom. były zaniżone w porównaniu do wielkości poboru wody zawartych w rocznych sprawozdaniach GUS nr M-06 o wodociągach i kanalizacji. W latach 1994 - 1995 PGK Spółka z o.o. nie wykazując ilości wody zużytej na potrzeby własne i strat wody w sieci, zaniżyła te wielkości łącznie o ponad 297 tys. m³ wody, tj. prawie 14 % poboru wody wykazanego w sprawozdaniach M-06.

W toku kontroli ustalono też przypadek odmówienia przez Spółdzielczą Agrofirmę „Witkowo” ze Stargardu Szczecińskiego - użytkownika zakładowego ujęcia wód podziemnych - złożenia do Urzędu informacji o poborze tych wód za 1995 r. Powołując się na fakt nabycia na własność terenów na których zlokalizowane było to ujęcie, użytkownik stwierdził, że wody te są przedmiotem tzw. zwykłego korzystania przysługującego właścicielowi, za które Skarbowi Państwa nie należą się opłaty. Do zakończenia kontroli NIK przeprowadzane rozprawy wodnoprawne nie rozstrzygnęły tego sporu.

Podczas kontroli nie stwierdzono udokumentowanego przekraczania, w badanym okresie przez użytkowników, ilości poboru wody ponad wielkości ustalone w decyzjach zatwierdzających zasoby i pozwoleniach wodnoprawnych wielkości.

Stwierdzone przypadki przekraczania wielkości poboru ponad dozwolone wielkości miały incydentalny charakter, nie mający większego znaczenia dla racjonalizacji zużycia i ochrony zasobów wód podziemnych. I tak: na ujęciu w Dobropolu, użytkowanym przez Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Melioracyjnych w Goleniowie, przy zezwoleniu na dobowy pobór w ilości nie większej niż 135 m³, stwierdzono że pobór ten w 1995 r. wynosił 149 m³ a w I półroczu 1996 r. - 156 m³. Ustalono, że przekroczenia wielkości poboru wynikały m.in. z przyłączenia nowych odbiorców poprzednio zaopatrywanych z innego ujęcia, bez uzyskania stosownej aktualizacji posiadanego pozwolenia wodnoprawnego.

Natomiast dokumentacja Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o. w Kamieniu Pom. eksploatującego ujęcie komunalne składające się z 12 czynnych studni, wykazywała przekroczenie poboru wody przez 2 studnie. Według 9 zapisów w książce eksploatacji studni, wielkość godzinowego poboru, w badanym okresie przekraczała o 3 do 7 m³ wielkości ustalone dokumentacją hydrogeologiczną (na 42 m³/godz.). Ponadto zapisy w książkach eksploatacji 3 studni, dotyczące poziomu lustra wody, wykazywały że podczas 24 pomiarów, poziom ten był niższy od poziomu ustalonego dokumentacją techniczną, co świadczy o czasowej nadmiernej eksploatacji tych studni.

2.3.7. Ochrona zasobów wód podziemnych

Stwierdzona w toku kontroli malejąca tendencja wielkości poborów wód podziemnych w badanych latach, wynikała m. in. ze zmniejszającego się zapotrzebowania odbiorców wody z ujęć komunalnych.

Według danych ZWiK w Policach przy rocznym poborze wód z ujęć komunalnych wynoszącym 3,8 mln m³ w 1994 r. i 3,1 mln m³ w 1995 r. średniodobowy pobór wód podziemnych w porównaniu z przydzielonymi wielkościami wynosił 44,3 % w 1994 r. , 36,2 % w 1995 r. Natomiast w I półroczu 1996 r. średnio dobowy pobór stanowił 33,1 % wielkości przyznanej pozwoleniami wodnoprawnymi. Wprowadzenie w Policach w 1994 r. i 1995 r. systemu rozliczeń za dostawę wody na podstawie wskazań urządzeń pomiarowych (wodomierzy) instalowanych u indywidualnych odbiorców, spowodowało zmniejszające się w badanym okresie zużycie wody na cele komunalne z 97,5 % ogólnego poboru w 1994 r. do 92,5 % w I półroczu 1996r. Wskazuje to m.in. na pozytywne oddziaływanie przyjętego systemu rozliczeń, na racjonalizację zużycia wód podziemnych.

W I półroczu 1996 r., w porównaniu do 1994 r., liczba odbiorców wody, z ujęć eksploatowanych przez Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Melioracyjnych w Goleniowie zwiększyła się o 4.981 (tj. o 20,4 %) przy wzroście sprzedaży wody w skali roku o 0,2 mln m³ (tj. o 3,6 %), co może świadczyć o zmniejszającym się zapotrzebowaniu na wodę, spowodowanym m.in. racjonalizacją zużycia wody przez odbiorców. Jednocześnie pozytywnie należy ocenić fakt, iż liczba odbiorców wody z ujęć WZKUM, odprowadzających ścieki do kanalizacji w I półroczu 1996 r. wynosiła 3.081 i była wyższa o 1.988 (tj. o 182 %) od liczby odbiorców w 1994 r. Tym samym ilość ścieków odprowadzanych do środowiska, w sposób kontrolowany poprzez instalacje kanalizacyjne i oczyszczalnie, wykazywała tendencje wzrostowe i wynosiła 220 tys. m³ w 1994 r., 410 tys. m³ w 1995 r. i 264 tys. m³ w I półroczu 1996 r. co stanowiło odpowiednio 3,9 %, 6,9 % i 9,2 % ogólnej ilości wody sprzedanej w tym czasie przez tego użytkownika. Świadczy to o zmniejszającym się w badanym okresie, zanieczyszczeniu środowiska odprowadzanymi ściekami, mającym pozytywny wpływ na jakość zasobów wód podziemnych.

Pozwolenia wodnoprawne wydawane na pobór wód podziemnych i eksploatację urządzeń wodociągowych, zawierały zalecenia dotyczące racjonalizacji zużycia tych wód, np. zmniejszenia zużycia wody na cele produkcyjne. Wydział Ochrony Środowiska i Nadzoru Budowlanego Urzędu Wojewódzkiego nie posiadał udokumentowanego rozeznania o sposobach wykonania tych zaleceń.

W toku kontroli ustalono, że, w pozwoleniu wodnoprawnym, wydanym dla Urzędu Miasta i Gminy w Trzebiatowie na pobór wody z ujęcia w Robach, Wydział OŚiNB nie zobowiązał użytkownika do podjęcia działań w celu wykorzystywania całości wód podziemnych wypływających z tego ujęcia. Woda z tego ujęcia, stanowiącego studnię artezyjską o wydajności 32,0 m³ na godzinę, nie wymaga uzdatnienia przed spożyciem. Według UMiG w Trzebiatowie roczny pobór wody z tego ujęcia w 1995 r. wynosił 14.456 m³ tj. średnio 1,65 m³ wody na godzinę, co wskazuje na wykorzystanie tylko 5,2 % wody wypływającej z tej studni. Nadmiar nie wykorzystywanej wody - zgodnie z pozwoleniem wodnoprawnym - odprowadzany był

do pobliskiego rowu melioracyjnego, powodując bezproduktywne zmniejszenie zasobów wód podziemnych.

3. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO I DZIAŁANIA PODJĘTE PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

W toku kontroli, na podstawie art. 29, ust. 2, litera f ustawy z dnia 23 grudnia 1994r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. z 1995 r. Nr 13, poz. 59 z późn. zm.), pobierano informacje w:

- Terenowych Stacjach Sanitarno - Epidemiologicznych, dotyczące stanu sanitarnego ujęć wód podziemnych na terenach objętych właściwością kontrolowanych gmin,
- Regionalnym Zarządzie Gospodarki Wodnej w Szczecinie, dotyczącej ilości ujęć wód podziemnych na terenie Gminy Stargard Szczeciński,
- Wydziale Ochrony Środowiska i Nadzoru Budowlanego Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie, dotyczącej ilości użytkowników wód podziemnych na terenie Gminy Stargard Szczeciński objętych opłatami za pobór wód w 1995 r. oraz ilości i lokalizacji źródeł wód podziemnych na terenie objętym właściwością Urzędu Rejonowego w Pyrzycach.

Podczas oględzin ujęcia Dołuje, eksploatowanego przez Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Melioracyjnych w Goleniowie, stwierdzono możliwość zanieczyszczenia wód podziemnych, poprzez zlokalizowanie na terenie strefy bezpośredniej studni baraku mieszkalnego i składowanie elementów instalacji sanitarnych i urządzeń. W wyniku poinformowania, na podstawie art. 51 ustawy o NIK, Dyrektora WZKUM o wymienionej nieprawidłowości, w toku kontroli strefa ochrony bezpośredniej została uporządkowana.

Działania kontrolne prowadzone w opisanych jednostkach organizacyjnych, dotyczące przedmiotowej kontroli, zakończone zostały przez NIK Delegaturę w Szczecinie w grudniu 1996 r. Wszystkie protokoły kontroli zostały podpisane przez kierowników jednostek kontrolowanych.

Wojewoda Szczeciński, na podstawie art. 55 ust. 1 i art. 56 ust. 1 ustawy o NIK zgłosił zastrzeżenia do protokołu kontroli Urzędu Wojewódzkiego, które w części zostały uwzględnione.

Wystąpienia pokontrolne skierowane zostały do kierowników wszystkich jednostek kontrolowanych oraz część z nich przesłana została do wykorzystania i wiadomości Wojewody, organów gmin oraz Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska i Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Szczecinie.

W wystąpieniach tych przedstawiono ocenę kontrolowanej działalności jednostek oraz uwagi i wnioski zmierzające do usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości.

Adresaci wystąpień pokontrolnych, nie zgłosili zastrzeżeń do ocen i uwag w nich zawartych.

Ustalenia kontroli nie uzasadniały konieczności przedstawienia w wystąpieniach pokontrolnych ocen wskazujących na niezasadność zajmowania stanowiska lub pełnienia funkcji przez osoby odpowiedzialne za powstanie stwierdzonych nieprawidłowości. Po zakończeniu kontroli w Spółce Akcyjnej „Wiskord” w Szczecinie, Zarząd Spółki odwołał dwie osoby z zajmowanych stanowisk kierowniczych.

Opracował:
główny specjalista kp
Igor Steinmetz

**Zestawienie jednostek z województwa szczecińskiego objętych
kontrolą realizacji przez organy administracji rządowej i samorządowej
zadań związanych z ochroną zasobów wód podziemnych.**

- 1 Urząd Wojewódzki w Szczecinie
- 2 Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie
- 3 Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Szczecinie
- 4 Urząd Rejonowy w Pyrzycach
- 5 Urząd Miejski w Kamieniu Pomorskim
- 6 Urząd Miejski w Stargardzie Szczecińskim
- 7 Urząd Gminy w Policach
- 8 Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o. w Kamieniu Pomorskim
- 9 Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Stargardzie Szczecińskim.
- 10 Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Policach
- 11 „Wiskord” Spółka Akcyjna w Szczecinie
- 12 Zakłady Chemiczne „Police” w Policach
- 13 Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Melioracyjnych w Goleniowie
- 14 Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa Oddział Terenowy w Szczecinie